

Dansk historisk Fællesforening og det historiske arbejde gennem et halvt århundrede

Af Johan Hvidtfeldt

Den 19. oktober 1909 holdtes et møde i Kunstindustrimuseets bibliotekssal. Dansk historisk Fællesforening blev til på det møde. Det lille barns åndelige fader var rigsarkivar V. A. Secher, som året før havde udkastet tanken om en fællesforening, inspireret af den tyske Gesamtverein der deutschen Geschichts- und Altertumsvereine.

Barnet fylder i år de halvt hundrede år, er nået ud over de begejstrede ungdomsår, har vokset sig stor, i hvert fald i omfang – det sker jo, når de halv hundrede passerer. I 1909 var der 32 medlemmer, der sluttede sig til foreningen, i 1915 var der 40, og derefter er der fulgt en jævn vækst, så der idag er 208 foreninger og institutioner, som er medlemmer af DHF.

Det er ikke nogen stormfuld vej, foreningen er vandret ad. Der kan have været stærke diskussioner om mangt og meget, men kun på eet tidspunkt har foreningens eksistens været i alvorlig fare. På mødet i 1927 udtalte formanden, Knud Fabricius, at vi stod overfor en krise – og med rette. Spørgsmålet om en selvstændig museumsforening trængte sig på, skulle løses. Meningerne var delt om, hvorvidt museerne skulle blive i DHF. En afstemning viste, at der var et flertal – omend ikke overvældende flertal – herfor. Det var en lykkelig afgørelse, for hvis museerne havde forladt DHF, ville en af de vigtigste forudsætninger for dens eksistens være blevet til intet. Fællesforeningen skulle efter sin første formålsparagraf til fremme af dansk historisk forskning og til oplivelse af historisk sans bringe en samvirken i stand mellem de foreninger og institutioner – arkiver, biblioteker, museer o.l. – der på dansk eller tidligere dansk område virker i historisk, historisk-topografisk, arkæologisk eller folkloristisk retning. Var museerne, hvis tal er stort, hvis betydning for det historiske arbejde rundt om

i landet ikke er mindre, helt gået deres egne veje, var denne samvirken blevet slået i stykker, til ubodelig skade for al historisk virke i dette land, men også for museerne selv.

Siden Museumsforeningen blev til, har der været et meget nøje samarbejde mellem de to foreninger, blevet til og ført videre i forståelsens og kammeratskabets ånd. Museumsforeningen har fået sit eget tidsskrift, *Arv og Eje*, smukt og værdifuldt, en betydningsfuld tilvækst til vore tidsskrifters svulmende flod. Det løser opgaver, som ligger helt udenfor Fortid og Nutids virkeområde, uden på nogen måde at formindske dets betydning for alle, der arbejder med arkæologi og kulturhistorie.

Fællesforeningens vigtigste opgaver, fra år til år, har været afholdelsen af årsmøder, udgivelsen af *Fortid og Nutid*. Beretningerne fra årsmøderne er mærkelig, interessant, ofte inciterende læsning. De genspejler på en måde de mange aktuelle og praktiske problemer, som det historiske arbejde har stået overfor i det forløbne halve århundrede, man føler det næsten, som om der her ved foredrag og under drøftelserne er sået et utal af frø i historiens så uendelig store arbejdsmark, nogle kom aldrig til spiring, andre blev til store og smukke planter eller til granvoksne træer. Allerede på det stiftende møde blev spørgsmålet om stednavnene drøftet, Hans Olrik fulgte det op i en artikel i de første »Meddelelser«, der endte med: »Det må ønskes, at staten i den allernærmeste fremtid nedsætter det »Udvalg for danske stednavne«, der skal arbejde videre på planens virkeliggørelse«. Året efter i 1910 oprettedes Stednavneudvalget, og studiet af vore stednavne, så vigtigt for den ældre historie, blev sat i system, ført ind i en rig udvikling.

Spørgsmålet om vore arkiver har været til stadig drøftelse på møderne. Det var ikke mindst »herregårdsarkiver« og handelsarki-

ver, man havde i tankerne. Den første artikel i »Meddelelser« er Sechers »Vejledning til affattelse af fortegnelse over herregårdsarkiver«, og i 1920'erne drøftede man muligheden af at deponere handelsarkiver på Kronborg, godsarkiver på Nyborg. Det første spørgsmål blev senere løst ved oprettelse af Erhvervsarkivet i Århus. Det sidste problem er endnu ikke helt klaret, men et meget stort antal godsarkiver er dog efterhånden kommet til arkiverne, ikke mindst gennem den store indsats, som er blevet ydet af det udvalg til registrering af arkiver i privat eje, som Videnskaberne Selskab i 1922 nedsatte under professor Aage Friis' ildfulde og energiske ledelse. De kommunale arkivers skæbne har gang på gang været til behandling, ikke mindst i den arkivsektion, som blev nedsat i 1918. Spørgsmålet er kun delvis blevet løst. Mens næsten alle købstadsarkiver er afleveret til landsarkiverne – i Nørrejylland ofte lige til 1900 – har det været umuligt at tage imod sognerådsarkiverne. Her er et stort, uløst problem, tanken om, hvad der er sket af ulykker med disse ofte yderst vigtige arkiver, kan give arkivmanden kuldefornemmelser, selvom hans samvittighed stort set er ren og uskyldshvid. Der kan vist ikke være tvivl om, at arkiverne, historiens stille templer, har været stedbørn i det sidste halve århundrede. Deres stab af videnskabelige medarbejdere har været stagnerende – først i de sidste år er der ved at ske en ændring – og deres pladsproblemer – allerede brændende for et par menneskealder siden – er stadig uløst. Bortset fra det sønderjyske landsarkiv, som kom til i 1933, har der stort set ikke fundet nybygninger sted i det sidste halve århundrede. Det har været til stor gene for forskningen, og ubodelig skade er sket ved de utallige ødelæggelser af værdifuldt arkivmateriale, som har fundet sted. På finansloven for det kommende år regner man med at få den første bevilling til nybygning ved det nørrejske landsarkiv. Måtte de andre pladshungrende arkiver følge efter, så det danske arkivspørgsmål kan blive løst, til gavn for al historisk forskning.

Museernes forhold har til stadighed spillet en meget stor rolle på årsmøderne. Også her har der tidligt været ført drøftelser om vigtige

problemer, som er ført frem til løsning. Allerede i 1924 fremkom tanken om museums-konsulenter, som skulle hjælpe de lokale museer, vel det første frø til den nyordning, som gennemførtes i 1942. Undersøgelserne af de danske bøndergårde var tidligt fremme, og Jørgen Olrik holdt foredrag herom på det første årsmøde i 1911. Også herfra synes der at gå en vej, der fører frem til Nationalmuseets store, systematiske undersøgelser over danske bøndergårde. Allerede i 1923 var præstegårdens problemer til diskussion, som førte til visse undersøgelser. Spørgsmålet om fredninger har naturligvis gang på gang været til diskussion.

Også museernes generelle problemer blev taget op til diskussion. Således i 1924, da den gamle modsætning mellem provinsmuseer og Nationalmuseum kom til at spille en rolle i drøftelsen af et foredrag, holdt af Johs. Olsen. Kredslæge Møller gav udtryk for skepticisme. Museerne kunne ikke regne med virkelig støtte på samme måde som biblioterne, disse var fremtiden, museerne fortiden. Nationalmuseets direktør Mackeprang understregede de lokale museers betydning. Han citerede en Koldingborgers udtalelse om museumssager fra denne by: Selv om det var skidt, så var det dog Kolding-skidt. Mackeprang var to år før fulgt efter Sophus Müller som museets direktør. Sophus Müller var frygtet rundt om i provinsmuseerne, en lokal Viborg-tradition fortæller, at når der kom bud, at direktøren var at vente, bragtes de bedste, mest værdifulde fund i sikkerhed udenfor Stiftsmuseets mure. En anden tradition fortæller om Sophus Müllers foragt for lokale museumsfolk. Han havde været på besøg i Odenses gamle, ærværdige stiftsmuseum, formanden, en etatsråd, bad direktøren til middag sammen med styrelsen, flere af dem etatsråder som han: Sophus' svar lød kort og fyndigt: tak jeg spiser ikke med folket.

Med Mackeprangs tiltræden lød der helt nye toner fra det store museum. Det var vel ikke, fordi den nye direktør havde været med i DHF.s arbejde fra først af, medlem af den første styrelse. Men det var hans væsen at søge forbindelse til andre mennesker, at arbejde sammen med dem. I hans tid blev der

skabt et tillidsforhold mellem lokalmuseerne og Nationalmuseet, som har været af uvurderlig betydning, som er blevet bevaret og udbygget i hans to efterfølgere, Poul Nørlund og Johannes Brøndsteds tid. Den nye museumslov er vel den vigtigste begivenhed i provinsmuseernes historie i det sidste halve århundrede, den har været livligt diskuteret, også indenfor Nationalmuseets mure. Den vil betyde en stærk udbygning, en rivende vækst i deres effektivitet, hvilket selvfølgelig ikke skal medføre nogen ændringer i det bestående forhold mellem Nationalmuseet og provinsmuseerne. Det er jo bare børnene, der vokser til, kærligheden til deres gamle hæderkronede fader i det gamle palæ vil være den samme.

En vigtig nyorganisation har været oprettelsen af de by- og egnshistoriske arkiver, som i de sidste år har været inde i en rig og rivende udvikling, ikke mindst takket være den energiske indsats, der er ydet af formanden for Sammenslutningen af egnshistoriske arkiver, Hans Brandt. Spørgsmålet om byhistoriske arkiver – dog knyttet til museerne – var allerede fremme i 1919, da Otto Smith fortalte om det arkiv, han havde indrettet ved Holbæk museum. Der hævdede sig røster herimod, ikke mindst fra Chr. Axel Jensens side, idet han var imod at forene arkiv og museum. Museerne burde i hvert fald kun være et gennemgangsled til arkiverne.

Det vil på en måde være muligt at behandle vigtige dele af dansk historisk arbejde i det sidste halve sekel med årsberetningerne som grundtekst. Her dog kun endnu et eksempel. Da Sønderjylland var vundet hjem, vendte DHF, som naturligt var, endnu stærkere end før blikket mod landet sønden å. Et stort hefte af Fortid og Nutid var viet sønderjysk historie. I 1922 holdtes årsmøde i Haderslev, og stiftamtmand Haarløv udtalte her håbet om, at årsmødet ville give anledning til oprettelse af et Historisk Samfund for Sønderjylland, »en tanke som forsamlingen at dømme efter det stærke bifald, der hilste stiftamtmandens ord, i fuldeste mål delte«. Senere på mødet rejstes spørgsmålet påny, næste år oprettedes Historisk Samfund for Sønderjylland med sønderjydernes gamle fører H. P. Hanssen som formand, Sønderjyske årbøger, standset

under og siden krigen, begyndte igen at udkomme.

Årene siden 1909 har vel været nogle af de mest bevægede i menneskehedens lange saga. De har bragt to verdenskrige, kriser, en teknisk udvikling, som ingen tid har set magen til. Historieforskning, historieskrivning og vel ikke mindst historiesyn vil altid være præget af de politiske og økonomiske forhold, historikeren lever under, de problemer, som er til debat. Den store landvinding i det foregående slægtleds periode, hos gennembruddets mænd kan man vel sige, var gennemførelsen af den metodiske kildekritik, hvis førstemand herhjemme blev professor Kr. Erslev. Den er idag for enhver faghistoriker en selvfølge, oplært i den, som han er, lige fra de første ord lød til ham fra universitetets kateder. Siden Erslevs tid er den blevet ført videre, uddybet, differentieret, ikke mindst af hans efterfølger, Erik Arup, vel den betydeligste af dem, der nu er borte, æggende til kritik, men altid visende nye veje, både i sit livsværk. Danmarkshistorien, men også i sine store anmeldelser og artikler, ofte af metodisk interesse.

Erslevs banebrydende Historisk Teknik har aldrig fået nogen efterfølger. Danske historikere har i meget ringe grad været sysselsat med metodiske eller teoretiske problemer, den eneste som mere indgående har beskæftiget sig med historiens teori er vel nok Poul Bagge. Der er her en stor forskel mellem Danmark på den ene side, Norge og Sverige på den anden. Mange drøje diskussioner, mange stærkt teoretiske værker, ofte grænsende ind på filosofiens erkendelsesteoriens vidtstrakte marker, har set lyset i de to nordiske lande, og ude i den store verden, i de senere år måske især i Amerika, føres betydningsfulde, ofte vanskeligt tilgængelige drøftelser, som dog ikke har sat sig dybere spor i den danske historiske litteratur eller i interne drøftelser. Dansk historisk arbejde er i helt overvejende grad et praktisk markarbejde. Om det så er af det gode eller det onde, må enhver vel afgøre efter temperament og livsindstilling.

Det betyder dog ikke, at der ikke har været en mere teoretisk diskussion om historien, dens mål og midler. Danske faghistorikere er

på det stærkeste blevet angrebet for svigtende evne til at skabe forbindelse mellem forskningen og den jævne mands trang til historisk viden, historisk oplevelse. Kritikken er tit rent negativ, målsætningen uklar, megen tågetale har lydt, når man har prøvet at formulere de krav, der skal stilles til historikeren.

Men, vil man sige, hvor står så dansk historieforskning idag, hvad har den at svare til disse krav? I 1952 skrev professor Bagge en artikel: *Historiesyn og historieforskning*, foranlediget af Martin A. Hansens bog »Leviathan«, hvor digteren havde prøvet at finde frem til et nyt historiesyn og samtidig havde bebrejdet historikerne, at »historien er faldet hen i materialedynger, ligner et vældigt stenbrud«. Bagge understreger, at historikerne af idag »opfatter fortiden som en sum af komplicerede tids- og stedsbetingede, indbyrdes forskellige helheder, hvoraf hver er forbunden med utallige andre og ændrer sig under stadig vekselvirkning med dem«. De fortsætter på en måde en tradition fra 1700-årene, da man brød med den siden oldtiden herskende naturretlige tradition, hvorefter natur og fornuft var uforanderlig. Efterhånden sejrede det synspunkt, at der er organisk sammenhæng mellem alle sider af samfundets liv. Det er den opfattelse, man har kaldt historismen, og det synes, siger Bagge, stadig at være den, der rykker frem på centralfronten. »Den har fra de materialistiske og idealistiske retninger optaget meget, der kunne forenes med dens individualiserende tendens, men afvist eller afstødt det meste af den religiøse, ideelle eller materialistiske determinisme og absolutisme«.

Til Martin A. Hansens bitre ord om historiens materialedynger siger Bagge, at sammenfatningen, syntesen er blevet mindre tilgængelig for lægfolk end før. Det har altid været sådan, at historikeren præger sin syntese med sine værdidomme og sin opfattelse af menneskelige motiver, og hvordan skulle han også kunne, som digteren ønsker det, udøve »sit høje hverv som dommer« uden subjektivitet. Historiens dom falder forskelligt ud i København og i Kiel, hos en Arup eller en la Cour. Hertil kommer, at enhver syntese er blevet så umådelig indviklet. De moderne

synteser stiller større krav og krav af en anden art til læseren, vender sig endnu til en snæver kreds. Og, fortsætter han, »at udvide denne kreds er – derom kan digter og historiker enes – en opgave af største betydning for vor kultur, som kun popularisatorer af højste rang kan løse«.

De anskuelser, som Bagge her har formuleret, vil vist kunne tiltrædes af de fleste danske historikere af idag. Der vil selvfølgelig være mange nuancer i toneføringen hos de forskellige, næppe væsentlige uoverensstemmelser, når det gælder det principielle. Ikke mindst blandt de yngre vil der nok være trang til meget stærkt at understrege vor forpligtelse til at bringe historien ud til de mange – at popularisere den. For kritikerne – hvor uklar deres tale end monne være – har jo ret, svigter danske historikere her, kan det blive til ubodelig skade for dansk kultur, hvormed slet ikke være sagt, at ikke andre end historikere af fag kan fortælle historie på forsvarlig og anstændig måde og sådan, at folket lytter. Til kritikerne har vi vel også lov til at sige, at der slet ikke er så få historiske videnskabsmænd, der har kunnet tale til de mange. Kun eet navn skal nævnes. Hugo Matthiessen, der på mange måder førte den Troels Lund'ske tradition videre, en ener, med helt sin egen sprogtone, sin egen næsten impressionistiske teknik, sin mærkelige indfølelsesevne, sin næsten overnaturlige evne til at kunne fornemme landskabets tale om menneskers virken i fortiden.

Læser man beretningerne fra DHF.s årsmøder, får man et stærkt indtryk af, at her er det historiens praktiske problemer, som er til debat. Det er naturligt, for det er jo nu engang en af Fællesforeningens vigtigste opgaver at fremme det praktiske samarbejde, at støtte alle arbejdende historikere i det daglige praktiske arbejde, mere end at løse de store teoretiske problemer. På en måde genspejler årsmødets diskussioner dog også det historiske virke i dette halve århundrede, for det har først og fremmest bestået i løsning af en mængde store, rent praktiske opgaver. Det hænger ikke mindst sammen med den stærke udvidelse af det historiske forskningsområde,

som har fundet sted. Den moderne kulturhistoriske forskning står nok i gæld til Troels Lund, til hans klare formulering af kulturhistoriens mål i den mærkelige lille bog »Om kulturhistorie« fra 1894, skrevet under hans opgør med den tyske statshistoriker Dietrich Schäfer. Men både dens metode og dens arbejdsområder er stort set nye, selvom grundlaget, Dansk Folkemuseum og Frilandsmuseet, var blevet til før 1909. Vigtige nye opgaver er taget op ved undersøgelserne af herregårde og bøndergårde eller arbejdet med Danmarks kirker. Den gamle By i Århus har fra 1904 kunnet give sig af med de særlige forskningsopgaver indenfor den gamle bykultur.

Indsamlingen af tradition er kommet til at spille en rolle, som ingen vel drømte om før, allermindst i kildekritikens første himmelstormende år, da tradition nærmest var et skældsord. Dansk Folkemindesamling var alt blevet til i 1904 på Axel Olriks initiativ, Dansk Folkemuseum eller, om man vil, Nationalmuseets tredje afdeling, tog her helt nye opgaver op med sine etnologiske undersøgelser (NEU), i de senere år også med sine arbejderundersøgelser, som allerede har givet værdifulde resultater. Også det i 1909 oprettede Udvalg for Folkemål indsamler i vid udstrækning traditionsstof, Stednavneudvalget på en måde jo også.

En anden af historiens arbejdsmarker, som nu for alvor er blevet taget under plov, er fortidens økonomiske liv. Den store udgave af øresundstoldregnskaber har været en landvinding af international betydning, har givet historikere i Danmark og i mange andre lande et vigtigt materiale. En række værker har behandlet vigtige problemer af betydning for den økonomiske historie, bankvæsen, toldpolitik, industri, finansvæsen. Flere har beskæftiget sig med europæiske problemer, har været med til at give dansk historisk arbejde en værdifuld forbindelse til udlandet. Traditionen fra Arups disputats om tysk og engelsk handelshistorie er blevet fortsat med værker som Astrid Friis' om Alderman Cockayne's Project and the Cloth Trade og Aksel E. Christensens om Dutch Trade to the Baltic about 1600. Indenfor landbrugshistorien er nye sider blevet taget op til undersøgelse ikke

mindst gennem Svend Aakjærs, Poul Meyers, Fridlev Skrubbeltangs og andres værker. Og i de sidste år har kirkehistorien været inde i en rig udvikling, og en række dybtgående undersøgelser, ikke mindst udgået fra det nye kirkehistoriske institut, har set lyset.

Det er dog vist den arkæologiske forskning, der vel nok kan møde op med de største landvindinger. Store forskerpersonligheder, ofte kendt langt udenfor landets grænser, har samlet sig om oldtidsforskningens gamle fæner, Johannes Brøndsteds store værk »Danmarks oldtid« har været vejviseren for læg og lærd, Poul Nørlunds epokegørende undersøgelser fra Grønland og over Trelleborg har åbnet mægtige muligheder for den kommende tids forskning, vist os uanede perspektiver i arbejdet med vikingetiden. Og ved rigets gamle sydgrænse har tyske forskere afsløret en del af Hedeby's så længe gemte gåder.

Itakt med udvidelsen af forskningsområderne har der også fundet en udbygning af kildepublikationen sted. Nationalmuseets Arbejdsmark fortæller om nyfund, forskellige store publikationsrækker slutter sig dertil, Budstikken beretter om Folkemuseets arbejde og fund. Det danske Sprog- og Litteraturselskab har i høj grad også publiceret rent historisk materiale, ikke mindst landskabslovene og Diplomatarium Danicum med oversættelsen Danmarks Riges Breve, et nystiftet Udvalg for udgivelse af kilder til landbefolkningens historie udgiver forskellige tingbogs-rækker og andet landbrugshistorisk materiale, og et nylig stiftet selskab publicerer helt moderne politisk kildestof. Den store samling af materiale fra besættelsen, udgivet af Den parlamentariske kommission, vil få stor betydning for arbejdet med disse års begivenheder. De gamle selskaber, Kildeskriftselskabet, Danske selskab har ligesom Rigsarkivet fortsat arbejdet, nogenlunde ad de samme baner som før.

Det har kun været muligt at bringe nogle glimt fra historikernes udstrakte arbejds-mark, at give et rids, flimrende, uklart i konturerne, af det, der er nået i disse år. Og hertil må så føjes den betydning, som arbejdet ude i landet har fået. En del af de amtshistoriske samfund havde begyndt deres arbejde, da

DHF blev til, det var jo på en måde baggrunden for foreningens fødsel, men flere er kommet til, i de sidste år også en hel del foreninger for mindre områder. I 1915 havde DHF 17 amtssamfund som medlemmer, idag er der 32 historiske foreninger. Årbøgerne er blevet større, strømmen af lokalhistoriske værker bredere og fyldigere, selvom den ikke er den fossende elv, vi gerne ville se. En vældig udvikling indenfor provinsmuseerne har fundet sted i 1915 havde DHF 8 lokale museer som medlemmer, idag er der 102. Museerne har først og fremmest været med til at redde fortidens værdier, sikre dem for kommende slægter, men deres vækst er samtidig et vidnesbyrd om, at den historiske interesse ude i landet ikke er i tilbagegang, museerne selv har i høj grad været med til at vække den, nære den.

Disse ord kunne måske lyde, som om der var grund til ligesom Vor Herre på den syvende dag at være såre tilfreds. Men det skal ikke nægtes, at der er malurt i bægeret. Vel har de sidste 50 år bragt os langt på mange måder, givet en rig udvikling, men vi må ikke glemme, at det netop er år, da hele samfundet gennemgår en næsten eksplosiv ekspansion, set under denne synsvinkel eller sammenlignet med andre videnskabsgrene bliver udviklingen måske knap så imponerende. I hvert fald vil de fleste vist være enige om, at masser af problemer ligger hen uløst. Og de kan ikke løses i øjeblikket, først og fremmest, fordi udviklingen efterhånden har ført med sig, at vi mangler de nødvendige unge forskere til arbejdet. Det skyldes vel ikke svigtende historisk interesse hos ungdommen, men ganske simpelt, at der ikke er givet os det økonomiske grundlag for et mere intensiveret historisk arbejde. Videnskabelig historisk arbejde udføres idag – som før – næsten udelukkende som bibeskæftigelse, videnskabsmændene tjener deres brød som universitetsprofessorer, arkivarer, museumsfolk eller pædagoger, videnskaben giver de sig af med i fritiden, i ikke ringe grad er det, hvis jeg må snakke tysk, et arbejde, der ikke blot er nebenamtlich, men også ehrenamtlich.

Oprettelsen af videnskabsfonden, i nogen grad også tipsmidlerne, har betydet en vis

lettelse i vilkårene for dansk historisk arbejde, har ikke mindst gjort det lettere at skaffe penge til trykning af udgaver og værker, selvom der også her er et vidt spænd mellem behov og de forhåndenværende midler. Men den afgørende mangel er den, at vi ikke har videnskabsmænd, som udelukkende kan hellige sig det historiske forskningsarbejde. Moderne historiske undersøgelser, ikke mindst af økonomisk og social historie, kræver meget mere tid end før, når vi skal til bunds i problemerne. Udviklingen indenfor vore bysamfund er i høj grad et terra incognita, dansk landbrugshistorie rummer så mange, mange problemer, at man slet ikke forstår, at et landbrugsland som det danske kan finde det forsvarligt at lade dem ligge, vigtige sider af den kirkelige og åndelige udvikling er helt jomfruelig jord.

Visse opgaver her kræver så omfattende undersøgelser, at de ikke kan udføres af enkeltmand, at der må arbejdes i flok. Der er sider af det historiske arbejde, som er egnet til at udføres indenfor et institut eller lignende. Det gælder i høj grad landbrugshistorien, og en dag må institutet for dansk landbrugshistorie vel komme.

Under krigen fik Albert Olsen oprettet et lokalhistorisk institut. Dets formål var først og fremmest at få gennemført en række lokale undersøgelser af vigtige problemer. De skulle foretages af faghistorikere eller af dygtige lokalhistorikere og danne grundlaget for en generel behandling af de pågældende spørgsmål. Institutet fik ikke nogen lang eller glørværdig tilværelse, grundene hertil er mange, men jeg mindes endnu det sidste møde, efter Albert Olsens død, da styrelsen tog beslutning om at ophæve institutet. Jeg prøvede at kæmpe imod, men måtte give op overfor det afgørende argument, umuligheden af i den øjeblikkelige situation at skaffe den kvalificerede leder, de egnede medarbejdere.

Tit har jeg fortrudt, at jeg ikke endnu stærkere gik imod den afgørelse. For mig er det, som om denne tanke ikke kan dø, en dag vil den leve op påny, så Albert Olsens ideer, frugtbare som de var, kan realiseres, og vi samtidig kan få det redskab for fremme af lokalhistorisk arbejde, som vi savner idag.

DHF.s lokalhistoriske konsulentvirksomhed bør i så fald knyttes hertil.

Der er i vort folk en stor historisk interesse – ofte sover den måske sin tornerosesøvn. Det er vor opgave at vække den i troen på, at historisk interesse åbner vejen til en værdifuld kulturverden. Der er her en bindende forpligtelse – for DHF såvel som for samfund og museer. Men samtidig må det slås fast, at vi ikke kan gøre vort arbejde uden støtte – også fordi vi nu engang ikke kan få bogtrykkerne overbevist om, at de bør trykke vore værker og tidsskrifter gratis. Museernes problemer har fundet en løsning, der er sikret tilskud fra staten på 323.000 kr. Men samfundene står jo overfor problemer, der ikke er ulig museernes. Her er et vigtigt spørgsmål, der ikke har fundet sin løsning.

Til tider kan historikeren blive grebet af den sorteste kulturpessimisme. Han ser ingen

vej frem til det mål, der skal nåes, hans liv bliver let en evig kamp med dem, der skal bevilge penge, de penge, der nu engang er nødvendige til det historiske arbejde. I den tid, der kommer, må vi alle, hver på vor front, arbejde for i de videste kredse at få vakt en forståelse af, at en nation som den danske har en forpligtelse – også økonomisk – overfor sin historie.

Vi står midt i en opbrudstid, ingen kender vejen forover, men så meget må dog vist være klart, at kampen mellem tyranni og demokrati ikke blot udkæmpes gennem varme eller kolde krige, at vi også er nødt til at vinde på den kulturfront, hvor vi i hvert fald ved, at den anden part gør en gigantisk indsats. Man bruger penge til andet end atomvåben hinsides den tragiske grænse tværs gennem Europa. Og historisk virke, historisk forskning er en del af denne kulturkamp.

